

Adóügyeink

– Közvélemény-kutatás az adózásról –

A polgárok nagy többsége szerint itt van az ideje az adórendszer radikális átalakításának. A legtöbben egy a mainál sokkal egyszerűbb, átláthatóbb adórendszert szeretnének. A radikális átalakítás gondolata azonban azért is népszerű, mert a megkérdezettek jóval több, mint kétharmada szerint a magyar adórendszer igazságtalanul osztja szét a közterheket, derül ki a Marketing Centrum augusztus közepén készített felméréséből.

A világ boldogabb részein talán az adózási kérdések jelentik a legfontosabb politikai vitatémát a választási kampányokban. Nálunk ez még nincs így. Az adórendszer alapstruktúrája gyakorlatilag bevezetése óta változatlan, és csak a részletkérdések körül szoktak kisebb-nagyobb politikai csatározások folyni. Többnyire a ténylegesen kifizetendő adók nagyságát meghatározó viták is megmaradtak a parlament falain belül, és alig vonták magukra a szélesebb közvélemény figyelmét. Valószínűleg azért, mert az adókulcsok körüli viták beleolvadtak az általános költségvetési vitákba. 1999-ben talán az önkormányzatok személyi jövedelemadó részesedése körüli csörtét kísérte a legnagyobb közfigyelem, ám ez inkább önkormányzat-politikai, mint adópolitikai kérdés. Mostanában viszont több párt is előállt valamilyen adóreform elképzeléssel, és a kormány is egyre nagyobb teret szentel kommunikációjában a gyermekek után járó adókedvezménynek, illetve az egyéb adókedvezmények, könnyítések bevezetésnek. Ugyanakkor nagyon keveset tudunk arról, hogy miként vélekednek az adózók az adórendszer egészéről, illetve annak egyes részleteiről. A Marketing Centrum a 2000. augusztusában készített – úgynevezett omnibusz – felmérése során ezért körüljárta néhány kérdéssel a témát.

Kik adóznak

Először is azt kérdeztük meg a polgároktól, hogy fizettek-e sze-

mélyi jövedelemadót 1999-es jövedelmeik után. A kérdésre a megkérdezettek fele (51%) válaszolt igennel. Az aktív keresők körében 88%, a munkanélküliek körében 49%, a nyugdíjasok körében 10%, az egyéb inaktívak (háztartásbeliek, tanulók stb.) körében pedig 25% volt az igennel válaszolók aránya. A személyi jövedelemadót fizetők átlagosan 34 ezer forintra becsülték háztartásukban az egy főre jutó havi jövedelmet, az SZJA-t nem fizetők pedig 28 ezer forintra.

A személyi jövedelemadót fizetők 40 százaléka a 20 százalékos adósávba esett, 38 százalékuk a 30 százalékosba, 20 százalékuk pedig a legfelső, 40 százalékos sávba (a hiányzó 2% nem válaszolt erre a kérdésre). A 20%-os sávba esők átlagosan 28 ezer forintra becsülték az egy főre jutó havi jövedelmet a saját háztartásukban, a 30%-os sávba esők 35 ezer forintra, a 40%-os sávba esők pedig 47 ezer forintra. Ebben az a legfigyelemre méltóbb, hogy a legalsó adósávba esők és a személyi jövedelemadót nem fizetők körében ugyanakkora az egy főre jutó havi jövedelmek becsléseinek az átlaga. Ugyanakkor a legalsó személyi jövedelemadó sávba esők körében átlagosan 3,3 a közös háztartásban élők száma, míg az SZJA-t nem fizetők körében csak 2,6.

Ez azt jelezi, hogy az alsó sávban adózók összjövedelme általában magasabb, mint a nem adózóké, csak ebből a jövedelemből több nem keresőt kell eltartaniuk. Azaz a gyermekek utáni adókedvezmény nem tudta teljesen családi jellegűvé tenni a személyi jövedelemadózást, bár bizonyára ebbe az irányba módosította a rendszert.

”
A 20%-os sávba esők bevallásait ugyanolyan gyakran készítették könyvelők vagy adótanácsadók, mint a 40%-os sávba esőket, ami azért azt is jelzi, hogy ...
(Rossz, aki rosszra gondol.)

Az adózók 65 százalékának a munkáltatója készítette el az adóbevallását, 15 százalékukét könyvelő vagy adótanácsadó készítette el, végül 20 százalékuk egyedül birkózott meg az adóbevalló ívekkel. Az ember azt várná, hogy a legmagasabb jövedelműek veszik igénybe a legnagyobb valószínűséggel a könyvelők, adótanácsadók szolgáltatásait. Lehet, hogy így is

1. tábla
Hogyan készült el az Ön személyi jövedelemadó bevallása? (adósávok szerint)

	20%-os sáv	30%-os sáv	40%-os sáv
a munkáltatója készítette el	62	74	58
saját maga készítette el	21	16	25
könyvelővel, adótanácsadóval készítette el	17	10	17

van, de a 20%-os sávba esők bevallásait ugyanolyan gyakran készítették könyvelők vagy adótanácsadók, mint a 40%-os sávba esőket, ami azért azt is jelzi, hogy ... (Rossz, aki rosszra gondol.) (1. tábla).

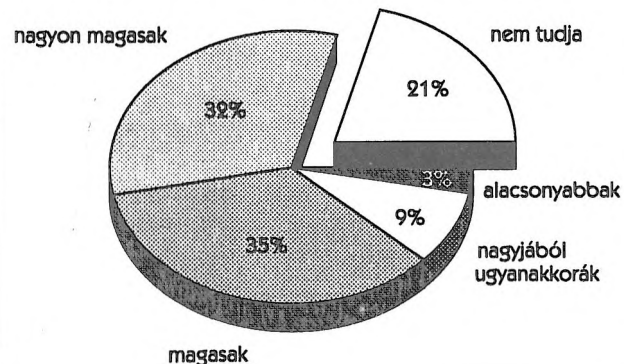
A magyar adóterheket magasnak érzik a polgárok az Európai Unió átlagokhoz viszonyítva (1. ábra). Meglepő módon a vélemények alakulását nem befolyásolja az a tény, hogy valaki fizetett-e SZJA-t vagy sem. Sőt, az sem jelentősen, hogy melyik adósávba esett a válaszadó. Ugyanakkor azok, akiknek a munkáltatója készítette el a bevallását, hajlamosabbak magasnak ítélni az adóterheket, mint azok, akiket könyvelő vagy adótanácsadó segített a bevallás elkészítésében.

Ezen kívül csak a pártállás befolyásolja a vélemények alakulását. A MIÉP hívei, illetve a pártváltásukban bizonytalanok, még az átlagosnál is hajlamosabbak magasnak tekinteni a magyar adóterheket.

Mennyi az ÁFA

Adót persze nemcsak a jövedelmeink után fizetünk, hanem a fogyasztásunk után is. Amikor viszont arra kértük a polgárokat: mondják meg, hogy hány százalék ÁFA-t kell fizetni néhány termékféleségért, illetve szolgáltatásért, sokan teljesen tanácstalannak bizonyultak, illetve csak találgattak. A megkérdezettek 15 százalékának egyetlen tippje sem volt, és mindössze

1. ábra
Megtétele szerint mekkorák a magyar adóterhek arányai az Európai Unió átlagokhoz viszonyítva?

2. tábla
Tudomása szerint hány százalék ÁFA-t kell fizetnünk a következő termékekért, szolgáltatásokért?

	0%	12%	25%	Nt.
Szeszesitalok	0	5	73	22
Telefonálás	0	21	57	22
Ruházati cikkek	1	22	50	27
Dohányárak	0	27	37	36
Távolsági tömegközlekedés	1	33	36	30
Helyi tömegközlekedés	1	37	34	28
Gyógyszerek	8	25	33	34
Alapvető élelmiszerek (tej, kenyér)	4	46	28	22

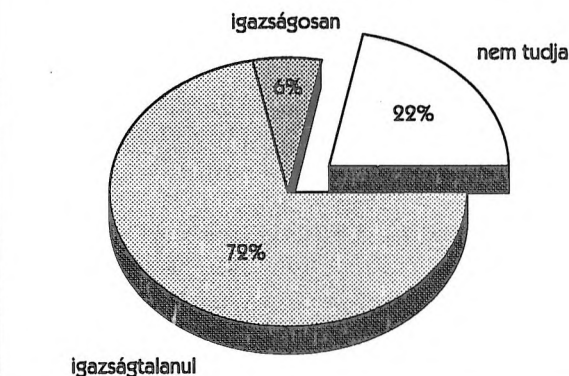
55 százalékuk adott helyes vagy helytelen választ mind a 8 esetben.

A legnagyobb zavar az alapvető élelmiszerek és a tömegközlekedés ÁFA terheinek tippelésekor mutatkozott, és mindössze a megkérdezettek 4 százalékának volt telitalálata, tehát mindössze ennyien adtak mind a 8 esetben helyes választ. (A gyógyszereknél minden választ helyesnek tekintettünk, ám ez csak tízed százalékokkal javítja az eredményt.) Mindez persze leginkább csak azt jelzi, hogy hétköznapi vásárlásainkkor a bruttó árra figyelünk, és nem érdekel minket az ÁFA-tartalom.

A közterhek elosztása

Az adórendszer megítélésének csak az egyik eleme az, hogy a legtöbben magasnak tartják az adókat. Valószínűleg a világon mindenütt magasnak érzik az adót az emberek. Ennél sokkal nagyobb baj, hogy a polgárok 72 százaléka úgy véli: a magyar adórendszer igazságtalanul osztja el a közterheket (2. ábra). A vélemények tulajdonképpen csak pártállás szerint különböznek je-

2. ábra
Megtétele szerint a magyar adórendszer hogyan osztja el a közterheket?

lentősen egymástól. Az ellenzéki pártok támogatói még az átlagosnál is hajlamosabbak igazságtalannak tartani a magyar adórendszert, a MIÉP táborán belül pedig gyakorlatilag konszenzus van ebben a tekintetben (3. tábla). Ezen kívül az is megállapítható, hogy azok, akik nagyon magasnak, illetve nagyon alacsonynak vélik a magyar adóterheket, egyaránt 86 százalékos valószínűséggel ítélték igazságtalannak az adórendszert. Azok viszont, akik az átlagosnál magasabb jövedelműnek gondolják magukat, „csak” 64 százalékos valószínűséggel ítélték igazságtalannak.

A bizalomhiányon túl, az adórendszerrel való elégedetlenséget is tükrözi az, hogy mindössze a megkérdezettek tizede szerint teljesen korrektek az adóellenőrzések, miközben 58 százalékuk úgy véli: „az ellenőrzések során politikai és egyéb érdekek is érvényesülnek” (3. ábra). Ami a részleteket illeti, azt találtuk, hogy az adózók sokkal bizalmatlanabbak, mint a nem adózók. Minél magasabb adósávban fizettek SZJA-at, annál nagyobb valószínűséggel.

Ezen kívül a válaszadók neme, életkora, lakóhelye és természetesen pártállása is befolyásolja a válasz megoszlásokat. A férfiak, a középkorúak és a megyeszékhelyeken élők feltételezik a legnagyobb valószínűséggel azt, hogy az adóellenőrzések során politikai és egyéb érdekek is érvényesülnek. Pártállás szerint pedig azt találtuk, hogy a MIÉP támogatói kiugróan gyanakvóak (4. tábla). Az adóellenőrzésekbe vetett bizalom korrelál a rendőrség bizalom-indexével.

Mindezek után nem meglepő, hogy jóval többen vannak azok, akik szerint teljesen át kellene alakítani az adórendszert Magyarországon, mint azok, akik szerint a magyar adórendszer bevált, legfeljebb csak ki-

”
Valószínűleg a világon mindenütt magasnak érzik az adót az emberek. ennél sokkal nagyobb baj, hogy a polgárok 72 százaléka úgy véli: a magyar adórendszer igazságtalannul osztja el a közterheket.
♦

Az adóellenőrzésekbe vetett bizalom egyébként korrelál a rendőrség bizalom-indexével.
”

sebb kiigazításokra szorul (4. ábra). Az adórendszer teljes átalakításával a sok adót fizetők, a diplomások, a városokban élők és a 60 évnél fiatalabbak értenek egyet a legnagyobb valószínűséggel. Pártállás szerint pedig a MIÉP és az SZDSZ hívei (5. tábla). A „legkonzervatívabbnak” az FKGP támogatói bizonyultak, illetve azok, akik nem választottak pártnevet a preferenciájukat firtató kérdésekre. Azonban egyik csoport tagjai sem támogatták átlag fölötti valószínűséggel az alternatív állítást (mely szerint legfeljebb csak kisebb módosításokra van szükség), inkább a „nem tudom” válaszok fordultak elő feltűnően gyakran a köreikben.

Átláthatóság

Az adórendszer átalakításánál igen fontosnak tekintik a polgárok az egyszerűsítést. A megkérdezettek 91 százaléka teljesen, további 4 százalékuk pedig nagyobb részben egyetértett azzal, hogy „az adózási szabályoknak minden adózó számára könnyen érthetőeknek kell lenniük”. (A hiányzó 5% nem válaszolt a kérdésre.)

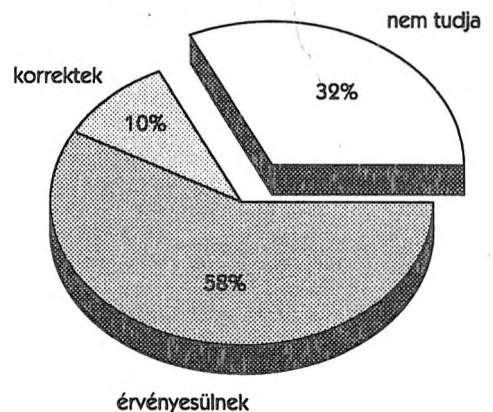
Részben ezzel magyarázható az is, hogy a többség elfogadta azt az érvelést, mely szerint a lehető legegyszerűbb adórendszer kialakítására kellene törekedni, és a szociálpolitikai szempontokat nem az adózásban kell érvényesíteni (5. ábra). Ez az érvelés leginkább a magukat átlagos vagy átlag fölötti jövedelműnek érzőkre hat a leginkább, a legkevésbé pedig azokra, akik

3. tábla
Megítélése szerint a magyar adórendszer hogyan osztja el a közterheket?

	Igazságtalannul %
Fidesz-MPP támogatók	58
FKGP támogatók	61
MDF támogatók	55
MIÉP támogatók	94
MSZP támogatók	81
SZDSZ támogatók	81
Bizonytalanok	73

3. ábra

Véleménye szerint az adóellenőrzések teljesen korrektek vagy az ellenőrzések során politikai és egyéb érdekek is érvényesülnek?

az átlagosnál sokkal szegényebbnek tartják magukat. Am még ebben az utóbbi körben is kisebbségben vannak azok, akik szerint indokolt a szociális adókedvezmények rendszerével bonyolítani az adózást.

Másrészt az életkor, az iskolai végzettség, a lakóhely és természetesen a pártállás is befolyásolja az adózás és a szociálpolitika szétválasztása melletti érv elfogadottságát. A 46–59 évesek, a legalább érettségizettek és a vidéki városokban élők még az átlagosnál is hajlamosabbak egyetérteni a szétválasztás

”
Kisebbségben vannak azok, akik szerint indokolt a szociális adókedvezmények rendszerével bonyolítani az adózást.
”

desz-MPP potenciális szavazói is eléggé különböznek az FKGP támogatóitól (6. tábla).

Az önkormányzatok SZJA-részesedése

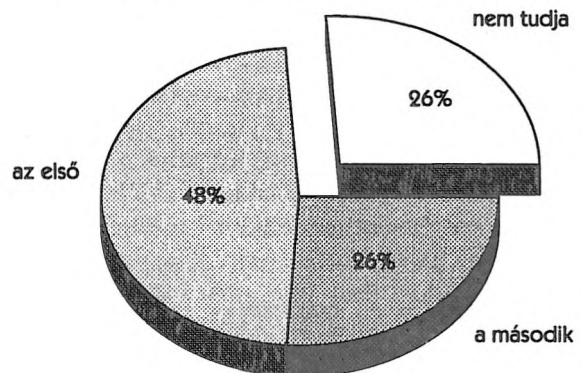
Végül az önkormányzatok SZJA-részesedésével kapcsolatban is felettünk három kérdést. A polgárok 58 százaléka szerint növelni kellene az adók helyben maradó hányadát, és mindössze 11% azok aránya, akik szerint ezt változatlanul 5 százalékon kellene tartani. Igaz, a

4. tábla
Véleménye szerint az adóellenőrzések teljesen korrektek, vagy az ellenőrzések során politikai és egyéb érdekek is érvényesülnek? (érvényesülnek %)

	%		%
MIÉP támogatók	82	18–29 évesek	60
MSZP támogatók	67	30–45 évesek	64
Fidesz-MPP támogatók	56	45–59 évesek	62
SZDSZ támogatók	55	60 év fölöttiek	47
MDF támogatók	47	Budapest	58
FKGP támogatók	43	megyeszékhely, megyei jogú város	71
40%-os sávban adózott	73	kiseb városok	55
30%-os sávban adózott	63	5000 fő alatti települések	54
20%-os sávban adózott	53	Férfiak	64
Nem fizetett SZJA-t	55	Nők	54

4. ábra

Egyesek szerint teljesen át kellene alakítani az adórendszert Magyarországon. Mások szerint a magyar adórendszer bevált, legfeljebb csak kisebb kiegészítésekre szorul. Melyik álláspont áll közelebb az Ön véleményéhez? érvényesülnek?

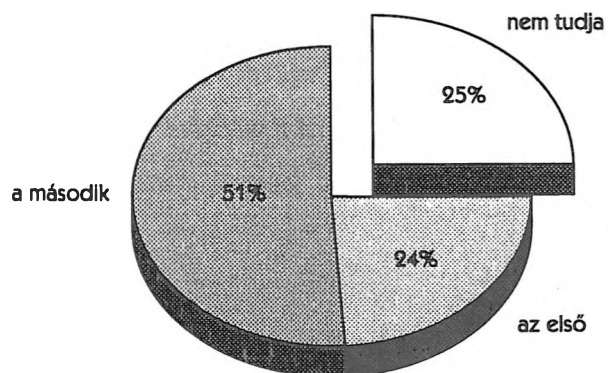

5. tábla
Az adórendszer teljes átalakítását kívánók arányai

	%		%
MIÉP támogatók	69	Budapest	50
SZDSZ támogatók	66	megyeszékhely, megyei jogú város	58
MSZP támogatók	58	kiseb városok	52
MDF támogatók	58	5000 fő alatti települések	37
Fidesz-MPP támogatók	47	Nincs érettségjük	43
FKGP támogatók	31	Érettségizettek	57
Bizonytalanok	41	Diplomások	63
40%-os sávban adóztak	66	18–29 évesek	56
30%-os sávban adóztak	53	30–45 évesek	50
20%-os sávban adóztak	53	46–59 évesek	51
Nem adóztak	40	60 év fölöttiek	37

5. ábra

A magyar adórendszer többek között a különféle kedvezmények és adózási könnyítések miatt is nagyon bonyolult. Egyesek szerint indokolt fenntartani az adókedvezmények rendszerét. Mások szerint viszont a lehető legegyszerűbb adórendszer kialakítására kellene törekedni. A szociálpolitikai szempontokat nem az adózásban kell érvényesíteni. Melyik álláspont áll közelebb az Ön véleményéhez?

melletti érveléssel. Pártállás szerint pedig azt találtuk, hogy az ellenzéki pártok híveire jobban hat az érv, mint a kormánypártok támogatóira, és hogy a Fi-

6. tábla

A lehető legegyszerűbb adórendszer kialakítására kellene törekedni. A szociálpolitikai szempontokat nem az adózásban kell érvényesíteni. (az érveissel egyetértők arányai)

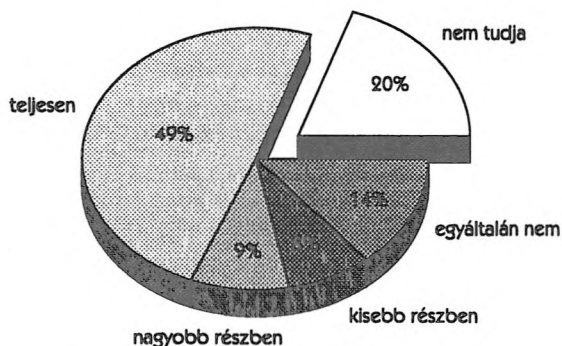
	%		%
MIÉP támogatók	68	Budapest	46
SZDSZ támogatók	66	megyeszékhely, megyei jogú város	54
MSZP támogatók	62	kisebb városok	59
MDF támogatók	52	5000 fő alatti települések	44
Fidesz-MPP támogatók	52	Nincs érettségijük	47
FKgP támogatók	39	Érettségizettek	58
Bizonytalanok	41	Diplomások	58
40%-os sávban adóztak	66	18-29 évesek	49
30%-os sávban adóztak	56	30-45 évesek	54
20%-os sávban adóztak	52	46-59 évesek	59
Nem adóztak	45	60 év fölöttiek	41

megkérdezettek további 7 százaléka szerint teljesen központosítani kellene a személyi jövedelemadót, 24%-uk pedig nem tudott dönteni (6. ábra).

Természetesen azt is megkérdeztük a polgároktól, hogy szerintük a személyi jövedelemadó hány százalékát kellene meghagyni az önkormányzatoknál. A válaszok 0% és 100% között szóródtak, átlaguk pedig 29,4%-nak adódott. Ezek után nem meglepő, hogy nagyon sokan egyetértettek a következő állítással: „A személyi jövedelemadó helyben maradó részét ismét fel kellene emelni 25 százalékra.”. Ha a 7. ábra adatait százalékos skálára vetítjük, akkor 72 pontnak adódik a mutató átlaga. A mutató alakulását egyedül a pártállás befolyásolja, de az nagyon (8. ábra). Ez persze érthető, hiszen az utóbbi években talán ez a kérdés váltotta ki a legnagyobb politikai vitát az adózáshoz kapcsolódó kérdések közül. Az viszont némileg meglepő, hogy nincs számot-

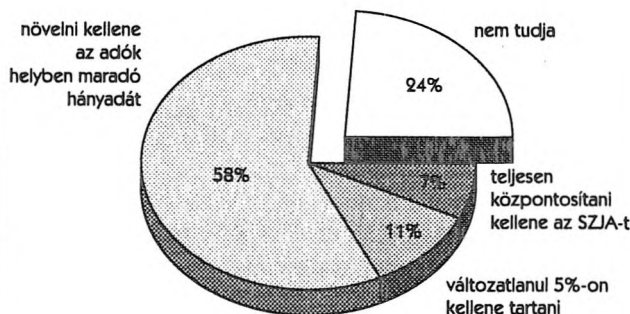
7. ábra

A személyi jövedelemadó helyben maradó részét ismét fel kellene emelni legalább 25%-ra. Mennyire ért egyet az állítással?

6. ábra

1990 óta 50 százalékról 5 százalékra csökkent a személyi jövedelemadó önkormányzatoknál maradó hányada. Ön szerint a jövőben?

tevő különbség a különböző méretű településeken lakók véleményátlagai között. Ez ugyanis azt jelenti, hogy nemcsak a nagyvárosokban élők támogatják az önkormányzatok SZJA-részesedésének növelését, hanem azok is, akikre a csökkentésnél hivatkozott a kormány.

A Marketing Centrum munkatársai 2000 augusztus 11. és 16. között 1.000 választópolgárnak tették fel az adózással kapcsolatos kérdéseket. A kérdezők összesen 122 mintavételi pontról kiindulva – úgynevezett véletlen sítés mintavételi eljárással – keresték fel a válaszadókat. A mintavételi pontok pontosan tükrözik az ország település szerkezetét és régióit, ugyanakkor a véletlen kiválasztás miatt a minta összetétele a nemek, az életkor és az iskolai végzettség szerint kismértékben eltér a népszámlálási adatok alapján várható eloszlástól. Ezeket a kisebb eltéréseket – a KSH 1996-os mikrocenzusának alapján – többszempontos súlyozással korrigáltuk. Az alapadatok becslési hibája a válaszadók számától és szóródásától függően legfeljebb $\pm 3-4\%$.

A szerző a Marketing Centrum kutatásvezetője

8. ábra

A személyi jövedelemadó helyben maradó részét ismét fel kellene emelni legalább 25%-ra. Mennyire ért egyet az állítással? (100 fokú skálára vetítve, pártállás szerint)

